

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

пр-кт Берестейський, 10, м. Київ, 01135, тел. (044) 481-32-21, факс (044) 481-47-96
E-mail: mon@mon.gov.ua, код ЄДРПОУ 38621185

Керівникам департаментів (управлінь)
освіти і науки обласних,
Київської міської державних
(військово-цивільних) адміністрацій

Керівникам закладів післядипломної
педагогічної освіти

Керівникам центрів професійного
розвитку педагогічних працівників

Керівникам закладів дошкільної освіти

Про окремі питання діяльності
закладів дошкільної освіти
у 2023/2024 навчальному році

Шановні колеги!

Надсилаємо методичні рекомендації про окремі питання діяльності закладів дошкільної освіти у 2023/2024 навчальному році. Просимо довести зазначену інформацію до відома працівників районних (міських) управлінь (відділів) освіти, центрів професійного розвитку педагогічних працівників, керівників, педагогічних працівників закладів освіти, які забезпечують здобуття дошкільної освіти дітям відповідного віку.

Додаток: на 16 арк.

З повагою
Заступник Міністра

Євгенія СМІРНОВА

Нерянова Світлана, +380680518838
Олена Швачова, +380970951127
Валентина Новосад, + 380954056976
Ольга Косенчук, +380979184406
Ольга Стягунова, + 380955095885

МОН № 1/12490-23 від 21.08.2023

Підписав: Смірнова Євгенія Ігорівна
Сертифікат: 3FAA9288358EC00304000000BAE53600D2C1BD00
Дійсний: з 17.07.2023 15:58:00 по 17.07.2025 15:58:00

**Методичні рекомендації
щодо організації освітнього процесу у 2023/2024 н. р.
у закладах дошкільної освіти**

Діяльність закладів дошкільної освіти України (далі — ЗДО) у 2023/2024 навчальному році продовжується в умовах воєнного стану. Основними нормативними документами, які визначають особливості організації освітнього процесу, життєдіяльності здобувачів дошкільної освіти та професійної діяльності педагогів є:

- Закон України «Про освіту»;
- Закон України «Про дошкільну освіту»;
- Закон України «Про охорону дитинства»;
- Положення про ЗДО;
- Санітарний регламент ДНЗ.

Пріоритетні напрями діяльності ЗДО в 2023/2024 навчальному році:

1. Організація та підтримка безпечного освітнього простору.
2. Організації освітнього процесу у різних форматах і подолання освітніх втрат.
3. Педагогічна взаємодія з дітьми, зокрема з дітьми з особливими освітніми потребами.
4. Партнерство у співпраці з батьками або законними представниками дітей.
5. Організаційно-методична підтримка керівників і педагогів ЗДО.
6. Організація в нових умовах атестації педагогічних працівників.
7. Організація харчування в ЗДО.

Із метою своєчасного прийняття в експлуатацію закладів освіти до нового навчального року та проходження осінньо-зимового періоду 2023-2024 рр. в умовах дії воєнного стану листом МОН від 17.05.2023 № 1/6990-23 рекомендовано керівникам департаментів (управлінь) освіти і науки обласних, Київської міської військових адміністрацій під час підготовки закладів освіти до 2023/2024 навчального року використовувати Інструктивно-методичні матеріали щодо порядку підготовки закладу освіти до нового навчального року та опалювального сезону з питань цивільного захисту, охорони праці та безпеки життєдіяльності (лист МОН від 22.07.2022 № 1/8462), які розміщено на офіційному вебсайті Міністерства освіти і науки України.

Рекомендуємо також включити до складу комісій з обстеження закладів освіти на предмет готовності до організації навчання та забезпечення безпеки учасників освітнього процесу представників регіональних підрозділів Державної служби з надзвичайних ситуацій і Національної поліції.

Організація та підтримка безпечного освітнього простору

Питання безпеки — найбільш актуальне в період воєнного стану. Освітній простір ЗДО потрібно організовувати з дотриманням максимальної безпеки всіх учасників освітнього процесу.

При моделюванні безпечного освітнього простору необхідно продумати його структуру, мобільність, доступність, безбар'єрність, змістовність.

Варто враховувати вимоги Базового компонента дошкільної освіти щодо формування достатнього та необхідного рівня знань і умінь дитини для безпечного перебування в навколишньому середовищі, елементарних норм поведінки у надзвичайних ситуаціях. Для підвищення якості освітнього процесу з дітьми з питань захисту життя, формування культури безпеки й норм поведінки у надзвичайних ситуаціях у ЗДО рекомендовано проводити Тижні безпеки життєдіяльності дитини, Дні цивільного захисту тощо.

Для запобігання травматизму серед учасників освітнього процесу систематично в ЗДО необхідно проводити:

- інформаційно-роз'яснювальну роботу щодо дотримання алгоритму дій у разі виникнення пожеж, інших надзвичайних ситуацій, виконання заходів щодо запобігання їх виникненню;
- інструктажі з питань охорони праці та безпеки життєдіяльності, охорони здоров'я, радіаційної безпеки, цивільного захисту, безпеки дорожнього руху, безпеки в побуті тощо.

Окремі питання організації безпечного освітнього простору визначено в листі МОН від 31.05.2023 № 4/1798-23 «Рекомендації щодо організації діяльності закладів дошкільної освіти в літній період в умовах воєнного стану», листі МОН від 20.06.2023 № 1/8820 «Про організацію безпечного освітнього простору в закладах дошкільної освіти та обладнання укриттів» та презентовано під час Всеукраїнського тижня безпеки, а також в інтерактивному Кейсі безпеки.

У 2023/2024 навчальному році актуальним залишається питання організації та обладнання укриттів у ЗДО як компонента безпечного освітнього простору. Нагадуємо, що Концепцією безпеки закладів освіти визначено підходи до організації рівних, належних і безпечних умов здобуття освіти та педагогічної діяльності. Основні вимоги до облаштування укриття визначено в рекомендаціях ДСНС. Детальний опис організації безпечного простору в ЗДО представлено в листі МОН від 22.06.2023 № 1/8820-23. Для керівників розроблено Пам'ятку щодо організації роботи з охорони праці та безпеки життєдіяльності.

Важливо, щоб укриття в ЗДО були максимально комфортними для дітей дошкільного віку і нагадували звичні для дошкільників групові кімнати. Під час облаштування приміщень слід керуватися принципом «не нашкодь» — не обирати іграшок, які можуть видавати сигнали, схожі на звуки сирени чи плачу, не прикрашати повітряними кульками, які можуть лопнути зі звуком, схожим на вибух. Краще обрати м'які модулі, які під час ігор не видаватимуть зайвого шуму. Також варто не кричати й не створювати шумових ефектів: не грюкати дверима, не ляскати долонею по столу, не використовувати обладнання, яке видає різкі сигнали (дзвінок, бубон тощо).

Дошкільники, не зважаючи на тривалий час військового стану, потребують від дорослих пояснень, чому йде війна, чому звучить тривога? Педагогам не треба уникати відповідей на ці запитання, адже діти таким чином намагаються розібратися в ситуації. Для того щоб вони зрозуміли складні речі, варто використовувати розповіді-порівняння, звертаючись до вже набутого дітьми життєвого досвіду. Наприклад, можна обговорити з дітьми ситуацію про те, як вони вчиняють, якщо, граючись з іншими дітьми в парку чи пісочниці, хтось забере їхню іграшку. Вони намагатимуться її повернути, захищатимуться так, як

захищається Україна. Рекомендації з цього питання розробили фахівці ЮНІСЕФ, Освіторія, Смарт освіта та розміщено на сайті МОН України.

Педагогічної та психологічної підтримки потребують діти з родин військовослужбовців і тимчасово переміщених. Особливо такої підтримки потребують діти старшого дошкільного віку. Під час ранкових зустрічей варто надавати дітям можливість поділитися важливою для них інформацією, визначити їхній психологічний стан і скерувати дії дорослих на його стабілізацію.

Безпека освітнього простору багато в чому залежить від емоційного стану педагогів і всього персоналу ЗДО. Стабільний стан дорослого стабілізує стан дітей. Варто скористатися рекомендаціями психологів щодо особливостей контролю емоційного стану педагогів.

Актуальним питання залишається мінна безпека. Дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ) спільно з Міністерством освіти і науки України, Державною службою України з надзвичайних ситуацій (ДСНС) та Міністерством внутрішніх справ України запустили вебсайт «Все про мінну безпеку» для батьків, педагогів та дітей.

Звертаємо увагу, що сучасна безпекова ситуація передбачає можливість здобуття дошкільної освіти за альтернативними формами. Це можна здійснювати за допомогою дистанційних форм організації освітнього процесу, в групах короткотривалого перебування, організувавши сімейне, індивідуальне виховання та розвиток дитини, педагогічний патронаж, мобільний дитячий садок, за допомогою вебсайтів та ін.

Застосування альтернативних форм організації освітнього процесу дозволить збільшити відсоток охоплення дітей дошкільною освітою.

Організація освітнього процесу в різних форматах і подолання освітніх втрат

Нормативною основою організації освітнього процесу в ЗДО у 2023/2024 н. р. є Базовий компонент дошкільної освіти (далі — Стандарт), «Методичні рекомендації до оновленого Базового компонента дошкільної освіти». Освітній процес необхідно будувати за принципами опосередкованого навчання, діяльнісного підходу, партнерської взаємодії дитини та дорослого. Освітню діяльність планувати відповідно до наказу МОН «Про затвердження гранично допустимого навчального навантаження на дитину у дошкільних навчальних закладах різних типів та форми власності».

Освітній процес у закладах дошкільної освіти у 2023/2024 н. р., відповідно до рішень обласних, Київської міської військових адміністрацій (далі — адміністрації) та засновників закладів освіти, може бути організовано за очною, дистанційною формами навчання або їх поєднанням (за змішаним режимом) залежно від можливостей фонду захисних споруд у цих закладах.

При організації освітнього процесу в очній формі або змішаному режимі слід забезпечити безумовне переривання освітнього процесу, що здійснюється в будівлі, приміщенні закладу освіти, у разі включення сигналу «Повітряна тривога» або інших сигналів оповіщення. Учасники освітнього процесу повинні організовано прослідувати до споруд цивільного захисту і перебувати в них до скасування тривоги, за можливості продовжуючи освітній процес в укритті, а після відбою тривоги — повернутися до приміщення закладу освіти, організувавши освітній процес із урахуванням необхідного корегування.

Основні вимоги до організації освітнього процесу в дистанційній формі визначено в листах МОН «Про рекомендації для працівників закладів дошкільної освіти на період дії воєнного стану в Україні» 02.04.2022 № 1/3845-22, «Про окремі питання діяльності закладів дошкільної освіти у 2022/2023 навчальному році» 27.07.2022 № 1/8504-22, Про організацію безпечного освітнього простору в закладах дошкільної освіти та обладнання укриттів 20.06.2023 № 1/8820-23. Ефективність освіти дошкільників за такою формою залежить від партнерської взаємодії педагогів і батьків. Наявність розроблених чітких правил та алгоритмів для усіх учасників освітнього процесу полегшує перехід з однієї форми надання освітніх послуг на іншу та робить організацію освітнього процесу гнучкою.

При виборі форми планування в ЗДО слід врахувати передбачену законодавством та окреслену установчими документами закладу фінансову, академічну, кадрову та організаційну автономію.

Звертаємо увагу, що у роботі ЗДО педагоги мають право обирати програми, рекомендовані Міністерством освіти і науки України (лист МОН від 14.08.2023 № 1/12038-23 <https://goo.gl/17YmaJ>), згідно з «Переліком навчальної літератури та навчальних програм, рекомендованих Міністерством освіти і науки України для використання в освітньому процесі закладів освіти у 2023/2024 навчальному році».

Вибір освітніх програм (комплексних і парціальних) здійснюється педагогічними колективами з огляду на запити батьків, власні можливості та результати попередньої роботи. Нагадуємо, що в одному ЗДО можна одночасно використовувати кілька комплексних і парціальних програм з певних напрямів освітньої роботи. Звертаємо увагу, що презентації комплексних освітніх програм розвитку, навчання і виховання, затверджених МОН і рекомендованих для використання в ЗДО, проведено в межах Всеукраїнського педагогічного марафону «Віночок освітніх програм українського дошкілля».

Огляд парціальних програм представлено на сайті ДУ «Український інститут розвитку освіти» в межах Всеукраїнського онлайн марафону «Реалізація змісту Державного стандарту дошкільної освіти в парціальних програмах» та в навчально-методичному посібнику «Парціальні програми дошкільної освіти: реалізація змісту Державного стандарту дошкільної освіти».

Освітню взаємодію з дітьми варто організовувати з урахуванням надолуження освітніх втрат.

Рекомендуємо:

- спланувати комплекс заходів на підтримку дітей дошкільного віку, які мають освітні втрати через обставини, викликані дією правового режиму воєнного стану, для їхньої інтеграції та адаптації до освітнього процесу в ЗДО відповідно до Базового компонента дошкільної освіти (2021);
- організувати та надавати психологічну допомогу учасникам освітнього процесу;
- звернути увагу на програми підтримки педагогів ЗДО та розвиток їхньої професійної кваліфікації у розробленні стратегії надолуження знань.

Зазначимо, що для збереження цілісності освітнього процесу в умовах можливої небезпеки варто планувати освітні взаємодії з дітьми так, щоб у разі необхідності переміщення до укриття можна було б продовжити розпочату діяльність. Освітній процес має бути мобільним, орієнтованим на сьогодишню ситуацію, враховувати фізичний і психологічний стан дітей і педагогів. Доцільними будуть ігрові форми взаємодії за всіма освітніми напрямками

Стандарту. Це дозволить дітям без стресу відновити освітню діяльність, перебуваючи в укритті.

Звертаємо увагу, що в умовах воєнного стану часте перебування дітей в укриттях може суттєво знизити рівень їхньої рухової активності, яка є біологічною потребою дитячого організму. Складаючи календарні плани роботи, вихователям варто продумати та додати до звичайних запланованих активностей резерв щоденних заходів, під час яких діти матимуть додаткову можливість розвивати основні види рухів. Для цього підійдуть додаткові фізкультхвилинки, фізкультурні паузи, рухові хвилинки, гімнастичні етюди, рухові ситуації, флешмоби, розваги, оздоровчі акції тощо. Ці заходи потрібно проводити як у період тривалого перебування дітей у місцях безпеки, так і на вулиці або приміщенні ЗДО після виходу зі сховища. В укриттях доречно розмістити спортивне обладнання для ігор малої та середньої рухової активності, самостійних рухових ігор дітей. Для цього може підійти нестандартне обладнання. При виборі такого обладнання варто керуватися принципами безпеки використання, безбар'єрності та врахування вікових особливостей дітей дошкільного віку.

Враховуючи провідне значення ігрової діяльності для особистісного зростання дитини, в руховому режимі ЗДО доречним є впровадження елементів методики «Навчання в русі» — запобігання психологічній і фізичній втомлюваності, профілактика захворювань та зміцнення здоров'я дитини, подолання освітніх втрат.

Зберігається потреба в пошуку нових ефективних шляхів формування соціально-громадянської компетентності дошкільників. Актуальним напрямом у цьому контексті виступає національно-патріотичне виховання. Зміст освітньої роботи в поточному навчальному році слід визначати відповідно до Закону України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності», «Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти», «Методичних рекомендацій до оновленого Базового компонента дошкільної освіти», листа МОН від 25.07.2016 № 1/9-396 «Про організацію національно-патріотичного виховання у дошкільних навчальних закладах».

Патріотичне піднесення в країні, викликане агресією ворога, сприяє розвитку ранньої етнічної самосвідомості дітей, починаючи з дошкільного віку. Варто враховувати цікавість дітей до національних державних символів України та всебічно підтримувати її. Рекомендуємо скористатися Патріотичним кейсом дошкільля України.

Ознайомлюючи дітей з прапором, гербом, потрібно використовувати як друковані наочні зразки, так і виготовлені разом із дітьми за допомогою різних технік зображувальної діяльності та дитячого дизайну. Змінювати експозиції символів у групі доречно не рідше двох разів на місяць, залежно від теми дня, тижня, пори року тощо. Роботи, що вже були експонатами національно-патріотичного осередку, доречно використовувати повторно — на виставках у коридорах, для оформлення стіннівок, плакатів, колажів для виховних заходів, до визначних дат, подій, свят. У подальшому такі роботи можна передати через волонтерські організації захисникам України.

Одним з основних завдань національно-патріотичного виховання є виховання любові та шанобливого ставлення до природи рідного краю. Актуальною залишається систематична організація різного роду спостережень у

природі під час прогулянок — фенологічних, синоптичних, астрономічних, зоологічних тощо. Вихователь має звертати увагу дітей на красу та неповторність рідної української природи. В період воєнного стану безпекова ситуація не дає можливості проводити екскурсії та мандрівки поза межами закладу. Необхідною є організація на ділянках ЗДО не лише городів і квітників, а й куточків рослин рідного краю. Педагогам треба самим знати ці рослини та ознайомлювати з ними дітей, збагачуючи активний і пасивний словники українськими назвами — як народними, так і науковими.

Враховуючи вікові особливості дошкільників, одним із дієвих та ефективних засобів для формування громадянської самосвідомості є музичне виховання. Звертаємо увагу на необхідності ретельного добору українського дитячого музичного репертуару для організації занять, ігор, свят і розваг. Сучасна та традиційна українська музика, пісні слід широко використовувати не лише під час заходів народознавчої тематики, а й під час новорічних свят, випускних ранків і протягом дня. Категорично заборонено використовувати контент російського походження. Рекомендуємо добирати музичні твори із сучасних фахових джерел, як-от: «Музичний керівник» (електронний журнал Цифрового видавництва Експертус), «Дошкільне виховання», «Палітра педагога», «Джміль» та інші періодичні видання, посібники, збірки, хрестоматії. Пісенний матеріал слід транспонувати відповідно до вікових особливостей та індивідуальних можливостей дітей, орієнтуючись на український музичний дитячий контент.

Особливої уваги в період воєнного стану набуває питання організації та проведення в ЗДО свят і масових заходів. В умовах загрози обстрілів запрошувати батьків на такі заходи недоречно, адже в ситуації можливої повітряної тривоги всі присутні мають перейти до найближчого укриття. Тобто батьки, діти й педагоги мають перейти в укриття ЗДО, проте укриття розраховано виключно на кількість дітей і персоналу закладу, тому не може вмістити всіх. Запрошуючи батьків, керівництво закладу бере на себе відповідальність за їхню безпеку.

Нагадуємо, що свята та розваги в ЗДО потрібно організовувати для дітей із дотриманням методики проведення. Вони не є «концертами для батьків». Звітування батькам фото та відео про перебіг заходів не входить до посадових обов'язків педагогів, вони можуть це робити виключно за своїм бажанням. Нагадуємо, що розміщувати фотографії та відеоматеріали за участю дітей на сайті ЗДО, у загальних групах і соціальних мережах можна виключно з письмового дозволу батьків.

Організація освітнього процесу з дітьми, родини яких через небезпеку змінили місце проживання й перебувають за кордоном, потребує ретельного опрацювання. Варто налагодити зв'язок із батьками і за їх сприяння залучити дітей до української освіти. У разі неможливості їхньої участі в дистанційному форматі освітнього процесу педагогам доречно порекомендувати батькам освітні ресурси. З цією метою Міністерство освіти і науки України спільно з партнерами розробляють та доповнюють матеріали на платформі Міністерства освіти і науки України «Сучасне дошкільня під крилами захисту», щоб діти з допомогою батьків мали змогу навчатися, перебувати в українському освітньому полі, формувати свою патріотичну позицію і соціально-громадянську компетентність.

Педагогічна взаємодія з дітьми, зокрема з дітьми з особливими освітніми потребами

Створити сприятливі умови для розвитку, виховання і навчання дітей — головне завдання дошкільної освіти. Від того, в якій атмосфері перебувають діти, залежить їхній настрій, здоров'я, бажання приходити в дитсадок. В освітньому просторі ЗДО необхідно дотримуватися правил доброзичливого, дружнього спілкування та психологічної підтримки. Для дотримання психологічного балансу необхідно зберігати особистий простір кожної дитини. Психологічна та педагогічна підтримка має бути ненав'язливою.

Діти в період воєнного стану часто перебувають у небезпеці та потребують тісного фізичного контакту з близькими людьми, передусім з батьками. Проте це не означає, що такий контакт вони очікують від педагога. Особливо це стосується дітей старшого дошкільного віку. Доцільність тілесних контактів між педагогом і вихованцями, адекватний рівень інтенсивності постійного супроводу та психологічної підтримки допоможе дитині зберегти свій особистий простір і почуватися комфортно.

Ефективність педагогічної взаємодії підсилюється додержанням педагогами алгоритмів і правил комунікації з дошкільниками. Звертаємо увагу на необхідність дотримання персоналом ЗДО у мовленні літературних норм, засобів виразності, уникати сленгу, запобігати суржику. Мова педагога — взірць для дитини. Нагадуємо, що в Законі України «Про дошкільну освіту» мовою дошкільної освіти визначена державна мова — українська.

При спілкуванні з дошкільниками слід враховувати вікові та індивідуальні особливості дітей. Що менша дитина, то важче витримає довгі промови і їй потрібно повільніше передавати інформацію. Завдання для дітей краще давати дозовано та поступово, попередньо повідомивши очікуваний результат. Спілкуючись з дітьми, педагоги мають враховувати інтереси, нахили, стать дітей, особливості їхнього сімейного мікросередовища.

Під час спілкування з дітьми з родин внутрішньо переміщених осіб, які спілкуються рідною (не українською) мовою, варто враховувати ступінь розуміння ними української мови.

Популяризація української мови має бути пріоритетом, але звертаємо увагу, що українізація має бути лагідною.

У роботі доречно використовувати методику навчання дітей української мови (автор — А. Богуш). Це сприятиме адаптації тимчасово переміщених дітей у громадах, де їх приймають, розвитку життєвих компетентностей та активного громадянства. В цьому питанні дуже важливо правильно організувати взаємодію з батьками дітей.

Психологічна підтримка дітей, особливо тих, хто перебував в зоні активних бойових дій, має статус ВПО, часто наражається на небезпеку від загроз ракетних обстрілів, здійснюється на основі травмо-інформованого підходу. Педагоги мають бути готові надати першу психологічну допомогу. Актуальним напрямом такої підтримки є індивідуалізація освітнього процесу, створення сприятливого психологічного клімату в закладі, застосування інформаційних фільтрів.

Доречно такі теми включати до ранкових зустрічей, скориставшись порадами психологів. Матеріали, що допоможуть ввести дитину в цю тему:

- Паперовий ляльковий театр для дошкільнят;
- Стус Т. «Таємні історії маленьких та великих Перемог»;

- Шатокін О. «Чи легко жити циклопам»;
- Степула А. «Світ без меж»;
- мультсеріал «Вулиця сезам»;
- мультфільм «Скарлет».

При організації взаємодії з дітьми варто враховувати їхній емоційний стан, адже щодня безпекова ситуація для кожної родини може змінюватися. І це має вплив на дитину. Підтримку соціально-емоційних потреб дітей старшого дошкільного віку можна здійснити, скориставшись безкоштовним електронним застосунком «Віздом: Світ емоцій» на сайті Міністерства освіти і науки України у розділі: «Дошкільна освіта».

Щодо організації роботи з дітьми з особливими освітніми потребами

В умовах воєнного стану важливо забезпечити дітям з особливими освітніми потребами (далі — діти з ООП) продовження здобуття дошкільної освіти за місцем тимчасового перебування; максимально зберегти кадровий потенціал педагогічних працівників, які забезпечували навчання дітей з ООП, створити безпечне освітнє середовище та надавати якісні психолого-педагогічні послуги.

Для забезпечення права осіб з ООП на здобуття освіти в умовах воєнного стану Кабінет Міністрів України вніс низку змін до нормативно-правових актів, які регулюють організацію освітнього процесу для таких дітей. У листі МОН від 15.06.2022 № 1/6435-22 «Щодо забезпечення освіти осіб з особливими освітніми потребами» надано роз'яснення про зазначені вище зміни, з урахуванням яких має здійснюватися організація освіти дітей з ООП у новому навчальному році.

Крім того, про нові умови організації освітнього процесу для дітей з ООП, які навчаються в інклюзивних групах, викладено у листах МОН від 22.06.2022 № 1/6894-22 «Про методичні рекомендації щодо організації освітнього процесу в закладах дошкільної освіти в літній період», від 27.07.2022 №1/8504-22 «Про окремі питання діяльності закладів дошкільної освіти у 2022/2023 навчальному році».

Однак, зважаючи на значну кількість звернень, що надходять до Міністерства освіти і науки України, акцентуємо увагу на окремих моментах.

Відповідно до пункту 5 Порядку організації інклюзивного навчання у закладах дошкільної освіти, затвердженого постановою КМУ від 10.04.2019 № 530 (далі — Порядок), в інклюзивних групах кількість дітей з ООП має становити не більше трьох осіб, зокрема:

- не більше однієї дитини, яка потребує четвертого чи п'ятого рівня підтримки;
- не більше двох дітей, які потребують третього рівня підтримки;
- не більше трьох дітей, які потребують другого рівня підтримки.

У разі наявності висновку, що не містить інформації про рівень підтримки, таку дитину розподіляють у групу ЗДО відповідно до складності її порушень з урахуванням рекомендацій команди психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП (за участю фахівців інклюзивно-ресурсного центру).

Однак у період воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану (особливого періоду) граничну кількість дітей з ООП в інклюзивних групах, визначену Порядком, не застосовують. Заклад освіти не може відмовити в організації інклюзивного навчання дитини з ООП та створенні інклюзивної групи.

Наголошуємо, що пунктом 2 Порядку передбачено, що інклюзивне навчання

організують з урахуванням рівня підтримки, рекомендованого ІРЦ. Рівні надання підтримки в освітньому процесі дітям з ООП у ЗДО, критерії їх визначення та умови їх забезпечення встановлюють відповідно до додатка 2 до Порядку.

Неприпустимо здійснювати тиск на батьків дітей з ООП та відмовляти в організації інклюзивного навчання, примушувати їх змінити заклад освіти, форму чи вид здобуття освіти. Нагадуємо, що відповідно до пункту другого статті 55 Закону України «Про освіту» батьки (інші законні представники) дитини можуть обирати заклад освіти, освітню програму, вид і форму здобуття дітьми відповідної освіти.

Багато запитань до Міністерства освіти і науки України надходить щодо призначення асистента вихователя та асистента дитини з ООП.

Відповідно до пункту 8 Порядку у разі утворення інклюзивної групи вводять посаду асистента вихователя, який забезпечує особистісно орієнтоване спрямування освітнього процесу, бере участь у розробленні та виконанні індивідуальної програми розвитку, адаптує навчальні матеріали з урахуванням особливостей навчально-пізнавальної діяльності дітей з ООП.

Посаду асистента вихователя інклюзивної групи закладу дошкільної освіти вводять з розрахунку однієї штатної одиниці на одну інклюзивну групу. Педагогічне навантаження становить 36 год на тиждень, що відповідає тарифній ставці. Асистент вихователя — це педагогічний працівник, якого призначає на посаду керівник закладу освіти, та який здійснює свою діяльність відповідно до посадової інструкції.

В умовах дистанційного та змішаного навчання дітей з ООП асистент вихователя відіграє важливу роль, оскільки здійснює зв'язок між вихователем, батьками та керівництвом закладу, допомагає максимально ефективно залучити дитину до освітнього процесу, надає рекомендації батькам, як створити вдома якісне освітнє середовище та підтримати дитину, виконати завдання; здійснює підготовку та адаптацію навчальних матеріалів, індивідуальних завдань для дистанційного навчання для дітей з ООП; асистує вихователю під час проведення дистанційних занять тощо. Тому неприпустимо примусово звільняти асистентів вихователів, скорочувати їхні посади у зв'язку з функціонуванням інклюзивних груп у дистанційному або змішаному форматах.

Водночас асистент дитини не є педагогічним працівником і його не призначає на посаду керівник закладу освіти. Він супроводжує дитину та не втручається в освітній процес, є повноцінним членом команди психолого-педагогічного супроводу дитини. За умови проходження спеціальної підготовки, що підтверджена документально, асистент дитини лише допускається до освітнього процесу на основі укладання відповідного договору між закладом, асистентом та за згодою і письмовою заявою батьків.

Асистентом дитини може бути один із батьків (інший законний представник) здобувача освіти, уповноважена ними особа або соціальний робітник, який надає соціальну послугу супроводу під час інклюзивного навчання.

Послуга «супровід під час інклюзивного навчання» передбачає надання асистентом дитини підтримки та допомоги в пересуванні, самообслуговуванні, комунікації, харчуванні, орієнтації у просторі дитині з ООП. Відповідно до Державного стандарту соціальної послуги супроводу під час інклюзивного навчання, затвердженого наказом Міністерства соціальної політики України від

23.12.2021 № 718, для отримання цієї послуги за рахунок бюджетних коштів один із батьків дитини з ООП звертається до виконавчого органу сільської, селищної, міської ради з письмовою заявою. До неї додає копію висновку про комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку особи, що видав ІРЦ, в якому зазначена потреба дитини у супроводі під час інклюзивного навчання.

Підставою для отримання соціальної послуги за рахунок бюджетних коштів є рішення виконавчого органу. Відмова у наданні соціальної послуги супроводжується письмовим повідомленням батьків отримувача соціальної послуги із зазначенням причин відмови.

Зміст соціальної послуги та її обсяг для кожної дитини з ООП визначаються індивідуально залежно від результатів оцінювання індивідуальних потреб та зазначаються в індивідуальному плані надання соціальної послуги супроводу під час інклюзивного навчання.

Цю послугу надають впродовж навчального року в приміщенні, на території закладу освіти, на іншій території під час проведення заходів у межах освітнього процесу.

Наказом МОН від 17.11.2021 № 1236 «Про затвердження Умов допуску асистента учня (дитини) до освітнього процесу для виконання його функцій та вимог до нього» визначено вимоги до асистента дитини та порядок його допуску до освітнього процесу.

Детально про надання послуги соціального супроводу під час інклюзивного навчання висвітлено у листі МОН від 19.08.2022 № 1/9540-22 «Щодо асистента учня (дитини) в закладах освіти».

Для осіб (окрім соціальних робітників), що планують виконувати чи виконують функції асистента дитини для осіб з ООП, що навчаються в закладах дошкільної та позашкільної освіти, а також у закладах освіти, які забезпечують здобуття повної загальної середньої освіти, Міністерство освіти і науки України розробило та затвердило Типову програму спеціальної підготовки асистента учня (дитини) (наказ МОН від 08.06.2023 № 708-23). Таку підготовку проводять на базі обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти.

У той же час соціальних робітників, які надають послугу супроводу під час інклюзивного навчання, готують на базі обласних, Київського міського центру соціальних служб за програмою, затвердженою наказом Міністерства соціальної політики України, та підтверджують документом про проходження такої підготовки.

Щодо зарахування дітей до спеціальної групи / закладу дошкільної освіти, то необхідно зазначити, що відповідно до пункту 32 Положення про інклюзивно-ресурсний центр, затвердженого постановою КМУ від 12.07.2017 № 545, якщо фахівці ІРЦ встановили наявність в особи особливих освітніх потреб, висновок про комплексну оцінку розвитку особи є підставою для зарахування до спеціальних груп (з урахуванням особливостей розвитку особи).

Під час комплектування спеціальних груп рекомендуємо враховувати категорії (типи) особливих освітніх потреб (труднощів), ступені їх прояву та рівні підтримки особи з ООП в закладі освіти; до спеціальних груп зараховувати дітей, які потребують рівня підтримки не нижче другого.

Більш детальні роз'яснення щодо комплектування спеціальних груп надано у листі МОН від 15.08.2023 № 12132-23 «Щодо надання роз'яснень про комплектування спеціальних груп у закладах дошкільної освіти».

Партнерство у співпраці з батьками або законними представниками дітей

Питання партнерської взаємодії з батьками дітей у період воєнного стану заслуговує особливої уваги. В цьому напрямі слід відійти від формалізації роботи. В умовах сьогодення, коли освітній процес може швидко змінювати форму організації (очна, дистанційна, змішана), збільшується участь батьків у процесі освіти дітей, це сприяє надолуженню освітніх втрат. Вони потребують консультативної підтримки, певних педагогічних і психологічних знань, систематичного супроводу. Варто визначити запити батьківської громадськості й при плануванні діяльності ЗДО врахувати отримані результати та визначити ті форми взаємодії, які будуть дієвими й ефективними.

Батьків необхідно ознайомити з протоколами безпеки ЗДО у разі повітряної тривоги, правилами евакуації до укриття, адже вони мають знати, що відбувається з їхніми дітьми, як і куди евакуюють дітей і персонал, як вони самі мають діяти, якщо опинилися під час повітряної тривоги біля закладу. Володіючи такою інформацією, вони зможуть додатково проговорити з дітьми заходи безпеки та заспокоїти їх.

Ситуація в Україні із забрудненням мінами та вибухонебезпечними предметами, які можуть бути поруч із ЗДО, вимагає підвищення рівня поінформованості та зміни ставлення до проблеми всіх учасників освітнього процесу, особливо батьків. Адже вони разом з педагогами несуть відповідальність за формування безпечної поведінки дітей при можливих контактах із вибухонебезпечними предметами та перебування на забруднених територіях. Доречно організувати інформаційно-просвітницьку кампанію за цим напрямом із залученням необхідних фахівців.

У разі зміни формату організації освітнього процесу батьків необхідно ознайомити з його особливостями. Це стосується дистанційної форми надання освітніх послуг: звернути увагу на вимоги Санітарного регламенту, на провідну роль батьків, скоригувати взаємодію, визначити технічні можливості родин, знайти ефективні компроміси. Варто порекомендувати батькам альтернативні засоби комунікації та ресурси: телеграм-канал «Взаємодія: щоденні кроки до спільної радості», «Підтримай дитину», платформа розвитку дошкільнят «НУМО», «ЮНІСЕФ: спільнота для батьків».

Нагадуємо, що за дистанційної форми організації освітнього процесу в ЗДО не варто вимагати від батьків щоденних звітів про здобутки дитини. Демонстрацію досягнень дитини можливо провести у форматі виставки, флешмобу і дати достатньо часу для того, щоб батьки змогли долучитися до його участі. З метою сприяння утвердженню сімейних цінностей та активного залучення сім'ї до національно-патріотичного виховання актуально організовувати обмін досвідом між батьками з цього напрямку.

Для вивчення запитів і очікувань батьків щодо надання дітям освітніх послуг, їхньої готовності до партнерської взаємодії у вирішенні завдань розвитку, виховання і навчання дітей, труднощів, які виникають у родинному вихованні щодо забезпечення індивідуальної траєкторії розвитку дитячої особистості, можна провести онлайн-опитування, обговорення актуальних питань в індивідуальних і колективних групах у месенджерах. Зібрану інформацію потрібно враховувати при плануванні роботи ЗДО та груп. При цьому педагогічний колектив має керуватися виключно інтересами дітей, їхніми

запитами, здібностями, можливостями і потребами розвитку життєвих компетентностей у межах формування повноцінної дошкільної зрілості, а не замовленнями батьків, продиктованими амбіціями, бажанням спеціальної підготовки дітей до навчання (уміння читати і писати, розв'язувати задачі, говорити англійською мовою тощо).

Звертаємо увагу на необхідності ознайомити батьків дітей старшого дошкільного віку з матеріалами Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції «Готовність дитини старшого дошкільного віку до систематичного навчання в школі» та інструментарієм оцінювання готовності до навчання в школі «Чарівні перетворення». Варто акцентувати увагу батьків, що інструментарій застосовують у форматі ігрової взаємодії дорослого і без жодних вимірювань інтелектуальних досягнень дитини. Висновки за результатами не формулюються, адже це може негативно вплинути на подальшу долю дитини. Отримані результати слугують орієнтиром для дорослих і дозволяють спланувати подальшу взаємодію з дітьми.

Актуальним напрямом є забезпечення інформаційної безпеки дитини. Перенасиченість негативною інформацією шкідливо впливає на психіку дітей, особливо дітей-переселенців, дітей, які були свідками військових дій. Подолати це можна лише завдяки систематичній взаємодії ЗДО з батьками вихованців у таких формах: роз'яснювальна робота щодо негативного впливу надмірного використання медіа на здоров'я дітей та заходи з його мінімізації; необхідності встановлення чіткого режиму дня дошкільників і обов'язкового його дотримання; підвищення загальної комп'ютерної грамотності батьків за допомогою регулярних бесід про тенденції розвитку сучасних комп'ютерних технологій та їхні позитивні й негативні чинники; інформування батьків про способи контролю за діяльністю дітей в інтернеті та способи уникнення комп'ютерної залежності тощо. Безпека і комфорт дитини — загальна турбота педагогів і батьків.

Звертаємо увагу, що для ресурсної підтримки батьків доречно використовувати матеріали «Всеукраїнського тижня взаємодії з батьками», розміщені на сайті МОН.

Організаційно-методична підтримка керівників і педагогів ЗДО

Період воєнного стану позначився на необхідності більш глибокої організаційної, методичної та ресурсної підтримки керівників і педагогів ЗДО. Адже зміни в форматах надання освітніх послуг, переформатування дошкільної освіти у безпековій площині, нові рівні відповідальності вимагають від керівників і педагогів сучасних знань та умінь. Таку підтримку варто організувати відповідно до напрямів імплементції Професійних стандартів «Керівник (директор) закладу дошкільної освіти» та «Вихователь закладу дошкільної освіти», врахувати «Методичні рекомендації впровадження професійного стандарту «Керівник (директор) закладу дошкільної освіти», «Методичні рекомендації щодо впровадження професійного стандарту «Вихователь закладу дошкільної освіти».

Керівникам і педагогічним працівникам ЗДО, в яких освітній процес призупинено, варто використати цей час для підвищення кваліфікації, професійного саморозвитку. Оптимальним варіантом є спрямування самоосвітньої діяльності на опанування новітніх педагогічних технологій,

ознайомлення з інноваціями, розроблення методичних і дидактичних продуктів. Це допоможе швидкому та якісному відновленню діяльності ЗДО після простою. Рекомендуємо також заручитися підтримкою фахової періодики для керівників закладів дошкільної освіти, як-от електронний журнал «Практика управління дошкільним закладом» Цифрового видавництва Експертус.

Актуальним для закладів є підтримка сайтів, наповнення їх новим змістом відповідно до ситуації: інформація для психолого-педагогічної підтримки батьків, добірка українського розвивального та освітнього контенту для вихованців тощо. Перспективним є оновлення роботи або створення персонального блогу педагогів, де можна продовжувати роботу над своєю методичною темою.

Звертаємо увагу, щоб усунути вплив держави-агресора (держави-окупанта) в інформаційній, освітній і культурній сферах України заборонено використовувати російські та білоруські джерела й ресурси.

Організація в нових умовах атестації педагогічних працівників

З 1 вересня набирає чинності Положення про атестацію педагогічних працівників, затверджене наказом Міністерства освіти і науки України від 09.09.2022 № 805, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 21 грудня 2022 р. за № 1649/38985 (далі — Положення про атестацію).

У Положенні про атестацію є суттєві зміни щодо роботи та повноважень атестаційних комісій та атестації педагогічних працівників системи дошкільної освіти.

Наказом МОН від 09.09.2022 № 805 встановлено, що:

- кваліфікаційні категорії, педагогічні звання, присвоєні до набрання чинності цим наказом, є дійсними до атестації педагогічних працівників, проведеної згідно з Положенням про атестацію;
- педагогічні працівники, яких прийняли на посади до набрання чинності цим наказом, продовжують працювати у закладах освіти та мають вищу освіту за спеціальностями, що не відповідають педагогічній діяльності за посадою, вважаються такими, що мають відповідну посаді професійну кваліфікацію та атестуються на відповідність займаній посаді з присвоєнням кваліфікаційної категорії та педагогічних звань як такі, що мають відповідну освіту;
- мінімальний загальний обсяг (загальна тривалість) підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів дошкільної освіти, необхідний їм для проходження атестації, становить не менше ніж 120 годин або 4 кредити ЕКТС упродовж п'яти років.

Щодо створення та повноважень атестаційних комісій I та II рівня

Для атестації педагогічних працівників щорічно не пізніше 20 вересня створюють атестаційні комісії.

Атестаційні комісії I рівня створюють у закладах освіти, відокремлених структурних підрозділах, у яких працює 15 і більше педагогічних працівників. До їхніх повноважень належить присвоєння (підтвердження) кваліфікаційних категорій і педагогічних звань педагогам закладу, крім керівників.

Атестаційні комісії II рівня створюють в органах управління у сфері освіти сільських, селищних, міських рад. До їхніх повноважень належать атестація керівників закладів освіти та відокремлених структурних підрозділів,

встановлення їх відповідності або невідповідності займаній посаді та встановлення (підтвердження) тарифного розряду; присвоєння (підтвердження) кваліфікаційних категорій і педагогічних звань педагогам закладів, у яких працює менше 15 педагогічних працівників; розгляд апеляцій на рішення атестаційних комісій I рівня.

Атестаційні комісії створює наказом керівник: закладу освіти, відокремленого структурного підрозділу, органу управління у сфері освіти. У наказі визначають персональний склад атестаційної комісії, призначають голову та секретаря атестаційної комісії. Кількість членів атестаційної комісії не може бути менше ніж п'ять осіб.

До роботи атестаційної комісії залучають представників первинних або територіальних профспілкових організацій (до 2 осіб за згодою) із правом голосу.

Головою атестаційної комісії I рівня є керівник (заступник керівника) закладу освіти, структурного підрозділу.

Головою атестаційної комісії II рівня є керівник (заступник керівника) органу управління у сфері освіти.

Щодо присвоєння кваліфікаційних категорій і педагогічних звань працівникам ЗДО

На присвоєння кваліфікаційних категорій «спеціаліст» (через рік після призначення на посаду), «спеціаліст другої категорії» (педагогічний стаж від 3 років), «спеціаліст першої категорії» (педагогічний стаж від 5 років) мають право педагогічні працівники, які мають освітній рівень фаховий молодший бакалавр (освітньо-кваліфікаційний рівень молодший спеціаліст), молодший бакалавр, бакалавр чи магістр (освітньо-кваліфікаційний рівень спеціаліст).

Кваліфікаційну категорію «спеціаліст вищої категорії» присвоюють педагогічному працівникові, який має освітній рівень магістр (освітньо-кваліфікаційний рівень спеціаліст), стаж роботи на посадах педагогічних працівників не менше ніж сім років.

Позачергову атестацію педагогічного працівника, освітній рівень, стаж роботи на посадах педагогічних працівників якого відповідає визначеним вимогам, можна проводити за його ініціативою, шляхом подання заяви до атестаційної комісії до 20 грудня.

За результатами атестації педагогічні звання присвоюють (підтверджують) педагогічним працівникам, які мають кваліфікаційну категорію «спеціаліст першої категорії» / «спеціаліст вищої категорії». Педагогічне звання «вихователь-методист» можна присвоювати музичним керівникам та інструкторам з фізичної культури закладів дошкільної освіти.

Щодо термінів подання заяв та строків проведення атестації

Для проведення чергової атестації атестаційні комісії до 10 жовтня поточного року повинні:

- скласти й затвердити список педагогічних працівників, які підлягають черговій атестації в наступному календарному році;
- у випадку відсутності педагогічного працівника, який підлягає черговій атестації у списку, за його заявою, поданою не пізніше 20 грудня поточного календарного року, атестаційна комісія включає його до списків педагогічних працівників, які підлягають черговій атестації.

Для проведення позачергової атестації атестаційна комісія затверджує окремий список педагогічних працівників, які підлягають позачерговій атестації, визначає строки проведення їх атестації, подання ними документів.

Рішення про результати атестації педагогічних працівників приймають атестаційні комісії: I рівня — не пізніше 01 квітня; II рівня — не пізніше 25 квітня.

Заборонено створювати перешкоди для проходження педагогічним працівником атестації, необґрунтовано відмовляти у присвоєнні (підтвердженні) кваліфікаційної категорії, педагогічного звання та встановленні тарифного розряду.

Враховуючи суттєві зміни щодо атестації з можливістю присвоєння кваліфікаційних категорій педагогічним працівникам, які мають освітній рівень фаховий молодший бакалавр (освітньо-кваліфікаційний рівень молодший спеціаліст), молодший бакалавр, бакалавр та відповідний педагогічний стаж, рекомендуємо включити в списки на позачергову атестацію в наступному календарному році таких педагогічних працівників.

Організація харчування в ЗДО

Організація харчування в ЗДО здійснюється відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 24 березня 2021 р. № 305 «Про затвердження норм та Порядку організації харчування у закладах освіти та дитячих закладах оздоровлення та відпочинку» (із змінами) з дотриманням норм харчування, вимог санітарного законодавства, законодавства про безпечність та окремих показників якості харчових продуктів.

Засновник і директор ЗДО можуть вибрати найефективнішу модель організації харчування: постачальником харчових продуктів та/або послуг з харчування (кейтеринг або аутсорсинг), або приготування їжі власними силами закладу.

Актуальним є питання зберігання харчових продуктів і продовольчої сировини в закладах освіти при відключенні систем електропостачання (довготривалій відсутності електроенергії), спричиненій пошкодженням енергосистеми України внаслідок ракетних обстрілів.

Профілактика харчових отруєнь у ЗДО та забезпечення дітей безпечним та якісним харчуванням є одним із важливих питань роботи ЗДО в умовах воєнного стану.

З метою недопущення ускладнень епідемічної ситуації в країні, пов'язаної зі споживанням харчових продуктів, які можуть бути небезпечними внаслідок порушення температурних умов їхнього зберігання, рекомендовано завчасно підготуватися до відключення електроенергії та дотримувати правил щодо безпечного зберігання таких харчових продуктів, а саме:

- у холодильнику потрібно дотримувати температури +4°C або нижче, у морозильній камері — не вище ніж - 4°C (холодильники слід забезпечити термометрами для контролю температурного режиму зберігання);

- при відключенні електроенергії дверцята холодильника та морозильної камери необхідно тримати закритими, щоб не потрапляло тепле повітря, адже в такому випадку продукти залишаються безпечними до 4 год у холодильнику, 48 год у повній морозилці, 24 год у напівпорожній морозильній камері;

- у разі відключення електроенергії понад 4 год у холодильник необхідно помістити контейнери із замороженою водою, що допоможе утримати холод (за можливості необхідно придбати сухий або блоковий лід, який потрібно зберігати в морозильній камері для подальшого використання в холодильнику);

- харчові продукти, які швидко псуються, можна зберігати у термоконтейнері (термопакетах) з холодоелементами, а також у погребі чи підвалі в закритих ємностях;

- не потрібно пробувати на смак їжу, яку зберігали без дотримання відповідних температурних умов, щоб перевірити її якість і безпечність (якщо виникли сумніви щодо безпечності їжі, зокрема незвичний запах, колір, консистенція, текстура), її не можна споживати;

- не реалізовувати продукти, що швидко псуються, якщо вони зберігалися в холодильнику при температурі вище ніж 15 °С протягом 4 год або більше (наприклад, м'ясо, птиця, риба, молоко);

- розморожені харчові продукти заморозувати повторно заборонено.

У разі встановлення недоброякісності харчових продуктів та/або готових страв, виявлення нестачі або надлишку харчового продукту та/або готової страви, складають акт бракеражу у трьох примірниках.

Наголошуємо, що при увімкненні сигналу «Повітряна тривога» необхідно діяти відповідно до алгоритму дій населення для вжиття заходів захисту. Першочергово необхідно вимкнути всі електричні прибори, загасити печі, вимкнути світло та виконати заходи, передбачені на цей випадок Планом дій, Інструкцією ЗДО та вказівками керівництва.

Тримаємо свій освітній стрій, сприяємо безпеці, надаємо якісні освітні послуги, запобігаємо проникненню ворожого контенту в дошкільну освіту, долаємо освітні втрати, зберігаємо, розвиваємо та плекаємо українське дошкілля!